STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
*Revista științifică a Universtității de Stat din Moldova, 2023, nr. 8(168)*

**CZU: 341.645.5(4-6 UE):346.54** **http://doi.org/10.59295/sum8(168)2023_30**

# EFECTELE DECIZIEI CJUE DIN CAUZA C-520/21 ÎN PRIVINȚA DESPĂGUBIRII CONSUMATORULUI PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE DE CLAUZELE ABUZIVE FOLOSITE ÎN CONTRACTELE DE CREDIT BANCAR

***Mircea GROZAVU,***
*Universitatea de Stat din Moldova*

După pronunțarea Deciziei Curții de Justiție a Uniunii Europene din Cauza C-520/21, devin observabile indicii cu privire la evoluția condițiilor și a modalităților în care se realizează repunerea în situația anterioară anulării clauzelor abuzive din contractele de credit bancar de consum, precum și a modului în care se realizează reparația prejudiciului cauzat de folosirea de către profesionist a clauzelor abuzive.

Scopul realizării prezentului articol îl reprezintă documentarea acestor modificări în eventualitatea armonizării legislației naționale pentru actualizarea protecției juridice pentru drepturile consumatorilor, atât din prisma efectelor pe care le are această decizie cu privire la nulitatea de protecție, cât și din prisma efectelor pe care le are această decizie și cu privire la dreptul părților din contractul de credit să solicite daune-interese în cazul anulării contractului de credit.

***Cuvinte-cheie****: clauze abuzive, nulitate, restabilire situație anterioară, protecția consumatorilor, armonizarea legislației;*

## EFFECTS OF THE CJEU DECISION IN CASE C-520/21 ON CONSUMER COMPENSATIONFOR DAMAGES CAUSED BY ABUSIVE CLAUSES USED IN BANK CREDIT CONTRACTS

After the pronouncement of the Decision of the Court of Justice of the European Union in Case C-520/21, we can observe evolution of the conditions and the ways in which the restoration to the situation prior to the cancellation of the abusive clauses in the bank loan contract with the consumers is carried out, as well as the ways in which it is carried out compensation for damage caused by the professional's use of abusive clauses.

The purpose of this article is to document the scope of these changes in the eventuality of harmonizing national legislation to update legal protection for consumer rights, regarding the effects of this decision regarding the ,,nullity of protection" and from the perspective of the effects of this decision regarding the right of the parties to the credit agreement to request damages in the event of the cancellation of the credit agreement.

***Keywords:*** *abusive clauses, nullity, restoring the previous situation, consumer protection, harmonization of legislation.*

### Introducere

La baza sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene, din cadrul dosarului nr. C-520/21, cu privire la pronunțarea unei hotărâri prealabile privind dezlegarea unor chestiuni de drept referitoare la modul de interpretare a normelor civile poloneze în acord cu dreptul Uniunii Europene a stat un litigiu pornit între doi consumatori, soț și soție, care au contractat în anul 2008 un contract de credit bancar, în calitate de consumatori, pentru o sumă echivalentă a 73.000 de euro, în vederea finanțării lucrărilor de construcții a casei de locuit. Deși moneda de deblocare și acordare a împrumutului au reprezentat-o zloții polonezi, ratele lunare ale creditului erau rambursate prin indexarea în funcție de valoarea de referință a altei monede, francul elvețian. Acest lucru a fost posibil datorită prevederilor contractuale ale creditului bancar încheiat între consumatori și banca din Polonia, astfel încât contractul stabilea următorul mecanism de calcul: suma împrumutată, pusă la dispoziția consumatorilor în zloți polonezi era convertită în echivalentul său în franci elvețieni la cursul de referință pentru cumpărarea acestei monede din ziua în care creditul a fost pus la dispoziția părților. La compunerea graficului de rambursare a creditului s-a ținut cont de împărțirea pe rate a capitalului împrumutat în moneda de indexare, adică în franci elvețieni, deși aceasta era doar un indicator

abstract, ales prin clauzele contractuale și nu avea nicio legătură naturală cu obiectul raporturilor juridice. Ulterior, la scadența fiecărei rate lunare, aceasta era plătită în zloți polonezi, numai că după ce în prealabil era convertită din franci elvețieni în zloți, având în vedere că ratele lunare erau convertite conform graficului de rambursare în franci elvețieni. Ulterior, în anul 2011, între părți a fost încheiat un act adițional la contractul de credit, prin care s-a permis consumatorilor să plătească ratele lunare ale creditului cu franci elvețieni.

În anul 2021, unul dintre consumatori a formulat o cerere de chemare în judecată împotriva băncii, solicitând plata sumei de 3.660,76 zloți, majorată cu valoarea dobânzii legale penalizatorii, pentru că a considerat că asupra contractului de credit ipotecar este incidentă nulitatea integrală a acestuia, iar prin urmare Banca a încasat fără niciun temei ratele lunare aferente creditului. Reclamantul a realizat un calcul din care a rezultat că în perioada 2011-2021 acesta a plătit rate lunare de aproximativ 7.769 zloți polonezi, iar prin utilizarea acestei sume în aceeași perioadă amintită mai sus, banca a realizat profituri de aproximativ 7.321 zloți polonezi. La rândul său, și instituția bancară a solicitat obligarea consumatorilor la plata dobânzilor pentru folosirea capitalului în perioada de referință, fundamentându-și pretențiile în principal pe instituția plății nedatorate, respectiv pe îmbogățirea fără justă cauză.

Conform dreptului național polonez, clauzele de conversie din contractile de credit de tipul celor descrise mai sus sunt considerate abuzive, iar având în vedere precedentul judiciar al Curții de Justiție a Uniunii Europene statuat prin Hotărârea Dziubak (Cauza C 260/18) [1], folosirea unor astfel de clauze duce la anularea în întregime a contractului. În mod similar dreptului civil autohton, efectele nulității operează și pentru trecut, iar prestațiile furnizate în executarea contractului ar urma să fie restituite reciproc de părțile contractului anulat.

Astfel, dilema de drept a instanței naționale care s-a adresat către Curtea de Justiție a Uniunii Europene a constat în solicitarea de a fi lămurită problema compatibilității dintre normele Directivei 93/13/CEE și a unei hotărâri prin care consumatorul să poată să solicite dobânzile plătite în baza unui contract de credit declarat nul, actualizate cu rata de dobândă legală penalizatoare de la data încasării dobânzilor și a costurilor suportate cu încheierea contractului de credit (comisioane de analiză, costuri notariale, costuri de publicitate imobiliară, consiliere etc.) și respectiv unei hotărâri prin care și profesionistul să fie îndreptățit să primească dobânzi și alte pretenții accesorii (cheltuieli legate de punerea la dispoziție a creditului, costurile de analiză, comisioanele bancare pentru operațiunile de deservire a contului) cu titlu de câștig nerealizat, având în vedere consecințele care decurg ca urmare a repunerii părților în situația anterioară.

În examinarea acestei întrebări, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a apreciat în mod diferențiat cu privire la fiecare dintre cele două părți ale contractului de credit, după cum urmează: dreptul Uniunii Europene, reprezentat de articolele 6 alin. (1) și 7 alin. (1) din Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii nu se opune ca în virtutea prevederilor dreptului național consumatorul să fie îndreptățit să primească de la profesionist pe lângă sumele plătite cu titlu de dobândă contractuală dobânda de întârziere și orice alte pretenții accesorii suplimentare sumelor plătite cu titlu de dobândă contractuală. De asemenea s-a menționat că va reveni instanțelor naționale rolul de a analiza temeinica fiecărei pretenții în parte, conform regulilor de drept intern.

În ceea ce privește pretențiile reconvenționale care ar putea fi formulate în mod reciproc de către profesionist pe baza situației create, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a apreciat că aceleași prevederi amintite anterior din cadrul Directivei 93/13/CEE se opun acordării, în favoarea profesionistului, a pretențiilor accesorii suplimentare cu privire la rambursarea sumelor acordate cu titlu de credit, indiferent de titlul acestora (dobânzi penalizatorii, comisioane, câștiguri nerealizate) [2].

**Rezultate obţinute şi discuţii**

Din analiza modului de abordare a problemei referitoare la protecția consumatorilor în cadrul contractului de credit, inclusiv în ipoteza cea mai radicală, în care din cauza anulării clauzelor abuzive esențiale ale contractului de credit, nu mai poate să continue existența contractului de credit bancar putem să deducem trei concluzii preliminare: *i) păstrarea contractului de credit în ființă, în ipoteza în care existența acestuia este periclitată de caracterul abuziv al clauzelor esențiale ale contractului nu este preferabilă față de soluția constatării nulității acestui contract; ii) anularea contractului de credit nu trebuie să servească*

*drept motiv pentru profesionist să solicite orice fel de despăgubiri pentru folosirea capitalului acordat cu împrumut; iii) consumatorul este îndreptățit la compensarea prejudiciilor cauzate prin încheierea unui contract nul din cauza clauzelor abuzive în conformitate cu regulile de drept național.*

Față de cele trei idei directoare care se pot desprinde din raționamentul hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene anterior menționate, am procedat la analiza normelor de drept intern incidente în materie și am putut observa că soluțiile prezentate de către legislația națională nu cuprind asemenea remedii în măsură deplină.

Aspectele de diferențiere se pot observa în domeniul aplicării sancțiunii nulității în privința contractului de credit, pentru că legiuitorul nu a putut oferi o soluție fermă în acest sens și a considerat că nulitatea ar putea fi constatată numai dacă o astfel de soluție radicală nu ar expune consumatorul unor consecințe defavorabile, după cum prevăd dispozițiile art. 329 alin. (2), coroborat cu art. 1076 alin. (2) din C. civ. modernizat al Republicii Moldova: „*nulitatea de protecție operează doar în măsura în care avantajează consumatorul"* respectiv, „această nulitate de protecție operează doar în măsura în care anularea clauzei avantajează partea care nu a propus clauza abuzivă".

Formularea din codul civil este una destul de vagă, fiindcă nu oferă criterii în funcție de care să fie realizat un examen critic al caracterului favorabil sau nefavorabil al constatării nulității, după cum nu are o orientare directă spre contractele de credit, însă este previzibil că față de absența unor altor repere jurisprudențiale precum cele din paragrafele 34 și 41, ale Hotărârii pronunțate în Cauza „Banca B" (Cauza C-269/19) [4], la prima vedere am considera că anularea contractului de credit ar fi defavorabilă consumatorului.

Dacă nu am ține cont de decizia CJUE din Cauza C-269/19, am putea să tindem să considerăm că anularea contractului de credit ar duce automat la obligarea consumatorului să restituie de îndată toată valoarea rămasă de rambursat a creditului, lucru care ar fi greu de realizat din cauza valorii însemnate a creditului. Însă pe de altă parte, păstrarea contractului de credit în ființă, fără a putea să fie anulat, ar duce în mod evident la suportarea consecințelor defavorabile de către consumator din cauza faptului că odată constatate ca fiind abuzive, clauzele contractuale nu pot fi altfel decât defavorabile consumatorului.

Spre exemplu, în cazul dedus judecății din fața instanțelor poloneze, care a condus la sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu solicitarea de a dezlega chestiunile prejudiciale, consumatorii erau obligați să plătească ratele prin raportare la cursul de schimb folosit pentru o valută de referință care a înregistrat o creștere accelerată în perioada ultimilor ani [4] printr-o conversie artificială: suma împrumutată efectiv, în zloți, era convertită la data împrumutului în franci elvețieni, după care în fiecare lună rata lunară exprimată în franci elvețieni era plătită în zloți.

Prin urmare, dacă în ceea ce privește posibilitatea de a stabili dacă urmează sau nu să fie incidentă nulitatea absolută a contractului încheiat între consumatori și profesionist legislația națională ar putea crea o serie de ezitări în ceea ce privește aplicarea ei conformă și este recomandabilă completarea cu raționamentul Curții de Justiție a Uniunii Europene în vederea ajungerii la o soluție apropiată de spiritul și litera Directivei 93/13/CEE, nu putem să afirmăm același lucru în ceea ce privește efectele prevăzute de legislația națională în privința soluțiilor prevăzute cu privire la situația daunelor-interese în astfel de situații.

Trebuie să menționăm că articolul 333 alin. (1) și (2) din C. civ. modernizat al Republicii Moldova conține un remediu asemănător celui propus de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în privința modului de reparare a prejudiciului, cât și a părții care este îndreptățită în acest sens, iar acest lucru rezultă din analiza gramaticală a prevederilor amintite, după cum din aceste prevederi se pot extrage următoarele reguli:

Conform art. 333 alin. (1) în cazul anulării contractului de credit bancar poate solicita despăgubiri numai partea care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: a) partea prejudiciată nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască, în mod rezonabil, temeiul nulității la momentul suportării prejudiciului; b) cealaltă parte a cunoscut sau trebuia, în mod rezonabil, să cunoască temeiul nulității; c) cealaltă parte a lăsat partea prejudiciată să acționeze pentru a cauza prejudiciul.

În situația contractelor încheiate între consumatori și profesioniști, când de regulă clauzele contractuale sunt propuse de către profesionist și nu pot fi negociate sau nu au fost negociate, nu se va putea reține, în mod rezonabil, că încheierea contractului în forma în care a fost anulat s-a datorat faptului că cealaltă parte, respectiv consumatorul, a lăsat partea prejudiciată să acționeze pentru a cauza prejudiciul, fiindcă nu consumatorul a propus redactarea clauzelor în maniera nulă. De asemenea, ar putea exista și situații

în care nici prima condiție să nu fie îndeplinită, întrucât de regulă „cealaltă parte” la care face referire art. 333 alin. (1) lit. a) din C. civ. modernizat al Republicii Moldova, adică profesionistul, are cunoștință de faptul că clauzele impuse consumatorului au o natură abuzivă pentru că de regulă urmăresc asigurarea unui ascendent contractual sau a unor câștiguri suplimentare prin aceste clauze, care este greu de crezut a fi pur întâmplător, fiindcă de regulă o asemenea atitudine reprezintă o atitudine subiectivă caracterizată prin scop. Din verificarea acestor condiții putem deduce în mod direct faptul că în eventualitatea anulării unui contract de credit bancar profesionistul nu ar îndeplini condițiile cumulative pentru a fi despăgubit, în timp ce consumatorul ar putea fi îndreptățit la obținerea despăgubirilor, însă sub rezerva respectării și a condiției privind necunoașterea sau posibilitatea de a cunoaște, în mod rezonabil, temeiul nulității la momentul suportării prejudiciului.

Pe de altă parte, în ceea ce privește întinderea prejudiciului reparabil, articolul 339 alin. (2) din Codul civil modernizat al Republicii Moldova prevede faptul că întinderea daunelor-interese este exprimabilă într-o *„sumă de bani, care va repune partea prejudiciată, în măsura maximă posibilă, în situația în care ea s-ar fi aflat dacă actul juridic nu se încheia sau dacă clauza lovită de nulitate nu se includea în actul juridic. În special, se vor despăgubi cheltuielile suportate de către partea prejudiciată cu ocazia încheierii actului juridic și în vederea pregătirii pentru executarea obligațiilor prevăzute de act”*. Prin urmare, norma legală națională conține prevederi similare îndreptării Curții de Justiție a Uniuni Europene din Cauza C-520/21.

**Concluzii**

Din analiza dezvoltării jurisprudenței recente a Curții de Justiție a Uniunii Europene, constatate din considerentele și dispozitivul hotărârii pronunțate în Cauza C 520/21, mecanismele concrete de acordare a daunelor-interese pentru anularea contractelor permit o aplicare adecvată față de exigențele dreptului european, astfel după cum am detaliat în secțiunile anterioare.

Însă în ceea ce privește aplicarea efectivă a sancțiunii nulității, putem observa faptul că nu se mai pot aplica formele clasice de protecție a consumatorilor, consacrate prin edictarea conceptului de ”nulitate de protecție”, orientarea nouă fiind bazată pe anularea obligatorie a contractelor, dacă existența acestora este periclitată prin înlăturarea clauzelor abuzive, pentru a descuraja folosirea acestora de către profesioniști. În acest sens ar trebui analizată posibilitatea completării prevederilor corespunzătoare din articolele 329 și 1076 din Codul civil modernizat al Republicii Moldova prin introducerea acestor corective sau cel puțin în procesul de interpretare și aplicare a acestor dispoziții legale este necesar să fie ținut cont de aceste considerentele acestei decizii.

Importanța primordială a celor două propuneri anterioare rezultă în mod direct din paragrafele 62 și 63 din considerentele hotărârii anterior menționate [5] a fost afirmat faptul că perspectiva ca în urma anulării contractului de credit consumatorii să beneficieze de un împrumut fără dobândă nu este inechitabilă atât timp cât aceasta este o consecință firească a retroactivității efectelor nulității și de asemenea niciun profesionist care nu respectă obligațiile legale nu poate să obțină beneficii pe această cale, în pofida opoziției vehemente a băncii și a Consiliului de Supraveghere Financiară al Poloniei întemeiate pe stabilitatea pieţelor financiare din statul polonez cât și din întreaba Uniune, întrucât ”*obiectivul Directivei 93/13/CEE nu este de a menține stabilitatea pieţelor financiare ci, mai presus de orice, de a proteja consumatorii”*.

**Referințe:**

1. *Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 3 octombrie 2019, Dziubak (C-260/18).* [Accesat: 01.09.2023] Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218625&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3609241
2. *Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 15.06.2023, Bank M. (C-520/21).* [Accesat: 02.09.2023] Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=274643&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3609699
3. *Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 25.11.2020, Banca B. (C-269/19).* [Accesat: 02.09.2023] Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=234326&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=15625689

4. *Rata cursului de schimb între zloții polonezi și francii elvețieni.* [Accesat: 02.09.2023] Disponibil: https://www.exchangerates.org.uk/CHF-PLN-spot-exchange-rates-history-2010.html
5. *Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 15.06.2023, Bank M. (C-520/21).* [Accesat: 01.09.2023] Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=274643&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3609699

**Date despre autor:**
***Mircea GROZAVU*,** doctorand al Școlii Doctorale de Științe Juridice din cadrul Universității de Stat din Moldova, membru al Baroului Suceava din anul 2014.
**E-mail**: grozavumircea@gmail.com
**Tel.:** +40753875819
**ORCID:** 0000-0003-1485-2944

*Prezentat la 05.09.2023*